

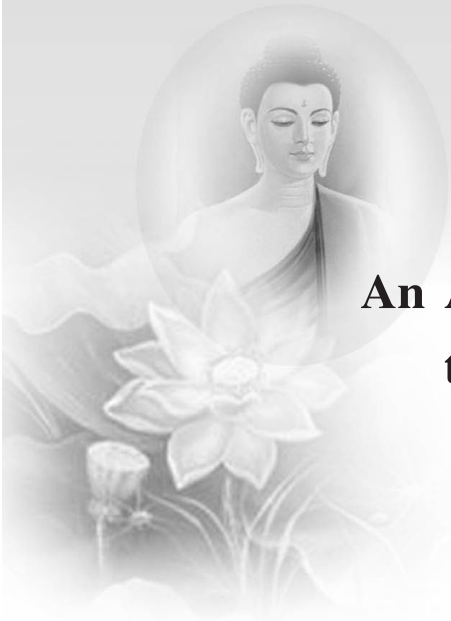

ภาคที่ ๑

ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการพัฒนาสังคม
และเศรษฐกิจ

Buddhist Leadership and
Socio-Economic Development

การประยุกต์ใช้สัมมาวาจา เพื่อการบริหารงานของผู้นำ

An Application of Right Speech for the Leader's Administration

พระสมชาย ปโยโค (ดำเนิน)

Phra Somchai Payogo (Damnoen)

นิสิตปริญญาเอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

สัมมาวาจา เป็นการกล่าววาจาโดยชอบ ถูกต้อง สมบูรณ์ เป็นการแสดงออกทางวาจาด้วยความรู้ความเข้าใจในการใช้วาจาที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้ว มีลักษณะที่เป็นทั้งศีลคือข้อห้าม และธรรม เพื่อให้ผู้ประพฤติปฏิบัติได้เลือกปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เมื่อได้พัฒนาให้เกิดสัมมาวาจาขึ้นแล้ว ย่อมมองเห็นเป้าหมายและประโยชน์คือผลดีที่ตนจะได้รับ สัมมาวาจาตามหลักพระพุทธศาสนาเดรวานั้น ไม่เพียงแต่เป็นหลักธรรมที่จะรักษากายวาจาใจของผู้ปฏิบัติเท่านั้น ยังมุ่งที่จะเอื้อประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ได้แก่ การวางรากฐานทางจริยธรรมให้แก่สังคม เพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ขึ้นไปตามลำดับ

บทความนี้จึงได้ยกสัมมาวาจามาเป็นหลักในการพิจารณาว่า หลักการทั่วไปของสัมมาวาจาเป็นอย่างไร เพราะว่าวาจาที่ดีมีคุณค่าสามารถเอื้อประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติของคนในสังคม ประเทศชาติ และเป็นตัวขับเคลื่อนสังคมทั้งหมดให้ดำเนินไปสู่จุดหมาย นั่นคือ ความสงบสุขดีงามซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

Abstract

Sammāvācā (Right Speech) is speech which is a valid complete expression with a verbal understanding of the use of words that can fully reflect careful consideration. A manner that is both a sacrament is prohibited and is a fair recommendation to practice so that the discriminatory conduct was appropriate. When you develop the Sammāvācā you can see the goals and benefits are good. Sammāvācā according to the Theravāda Buddhism, is the principle to maintain the physical heart of the action words only also intended to benefit the public in solving the problem. Such as laying a foundation for ethical, social values and to develop a more complete life, respectively.

This article has raised a major consideration of Sammāvācā How is a general principles of Sammāvācā. Because anything that is better value can benefit the peaceful coexistence of people in the nation and society as a driver for the entire society to a destination that is peaceful, a nice benefit to national development.

๑. บทนำ

สัมมาวาจา เป็นองค์มรรค ประการหนึ่ง ในอริยมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ^๑ เป็นหลักความประพฤติปฏิบัติหรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้การดำเนินสู่จุดหมายตามแนวทางของกระบวนการธรรมที่เข้าใจแล้วนั้นเป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง การปฏิบัติตามมรรค ย่อมมีความมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหา กำจัดทุกข์ ช่วยให้มนุษย์บรรลุความดีงามที่สูงขึ้นไป วาจาเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะวาจาเป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ได้ต่อสู้กับธรรมชาติและดิ้นรนเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด โดยใช้การสื่อสารด้วยการพูดเป็นเครื่องมือช่วยให้ทำสิ่งต่างๆ ดังจะเห็นได้จากคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการพูดที่แสดงหลักธรรมในด้านพฤติกรรมที่แต่ละคนแสดงออกต่อกัน ต้องรู้จักสำรวจในการพูด พูดสุภาพอ่อนหวาน พูดคุยกันด้วยความรักความเมตตาต่อกัน เพื่อสร้างมิตรไมตรีต่อกัน เพื่อให้ถ้อยคำเป็นที่น่าเชื่อถือได้ เพื่อให้อยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะอย่างสงบสุข และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้

^๑วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๒๒.

สังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคนี้ ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสังคมอย่างมากมาย ทั้งนี้ อาจเป็นด้วยเหตุว่ามนุษย์ในโลกปัจจุบันล้วนมีชีวิตอยู่ได้ด้วยการแข่งขันกัน จึงใช้ความพยายามในทุกด้านในการที่จะเอาชนะคู่แข่งฝ่ายตรงข้ามในทุกทาง ถึงแม้วิถีทางเหล่านั้นจะเป็นวิถีทางที่ผิดก็ตาม ซึ่งจะเห็นได้จากพฤติกรรมของผู้มีบทบาททางการเมืองการปกครองของประเทศ ที่มักจะใช้มิฉฉาววาจาในการใส่ร้ายป้ายสี ซึ่งกันและกัน การแย่งชิงผลประโยชน์ทางธุรกิจการเอาเปรียบกันหรือการใช้มิฉฉาววาจาให้หลงเชื่อ เพื่อหาประโยชน์จากผู้อื่น ก่อให้เกิดปัญหาสังคม และปัญหาด้านจริยธรรมมากมาย การใช้วาจาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการแสดงออกด้วยวาจาย่อมเป็นไปได้ทั้งคุณและโทษ ถ้าเราใช้วาจาไปในทางที่ผิด ก็อาจทำให้เกิดโทษแก่ผู้ใช้วาจา นั้นได้ ดังคำสุนทรพจน์กล่าวไว้ในนิราศภูเขาทองไว้ว่า

ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์

มีคุณรกรงถ้อยอร่อยจิต

แม่นพูดชั่วตัวตายทำลายมิตร

จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา^๒

จากคำกลอนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการกล่าววาจาที่ต่างกันสองด้าน ผู้ที่กล่าววาจาไพเราะ อ่อนหวาน สร้างสรรค์ประโยชน์ ทำให้ผู้ฟังเกิดความพึงพอใจให้ความเมตตานิยมชมชอบ บุคคลที่กล่าววาจาดี พูดนำฟังจึงมีโอกาสสร้างความก้าวหน้าและความสำเร็จให้แก่ตนเองในการทำงาน ในทางตรงข้าม คนพูดไม่ดี พูดไม่เป็น สื่อภาษาไม่สร้างสรรค์ เพราะใช้คำพูดที่ก้าวร้าว หยาบคาย ก็อาจส่งผลให้ผู้พูดได้รับความเกลียดชัง เกิดความล้มเหลวในชีวิตขึ้นได้ ดังที่พระวังคีสะได้กล่าวคาถาต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้าว่า

บุคคลพึงกล่าววาจาที่ไม่เป็นเหตุทำตนให้เดือดร้อน

และไม่เบียดเบียนผู้อื่น วาจา นั้นเป็นวาจาสุภาสิตแท้

บุคคลพึงกล่าวเฉพาะวาจาเป็นที่รัก เป็นที่ถูกใจผู้ฟัง

พึงเว้นคำลามกทั้งหลายเสีย กล่าวแต่วาจาเป็นที่รักแก่คนอื่น^๓

^๒ อังใน เทพ สุนทรสารทูล, **เพลงยาวนิราศสุนทรภู่**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๙๔.

^๓ ชุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๔๕๕/๖๐๓.

จากคาถาแสดงให้เห็นถึงแนวทางของการใช้วาจาอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ในการประกอบดำรงชีพ เพราะว่าการพูดช่วยย่อมนำความเกลียดชังและความทุกข์มาสู่ตนเอง ส่วนการพูดดีย่อมนำประโยชน์ ความรักและความสุขมาให้ ประโยชน์และโทษของการพูดปรากฏเป็นหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่ดีที่สุดคือในเรื่องของโคณันทวิสาละในนันทวิสาละชาดก^๔ ที่กล่าวถึงการกล่าววาจาของพราหมณ์กับโคณันทวิสาละที่ไม่ยอมลากเกวียน เมื่อได้รับฟังคำกล่าวที่ไม่สุภาพจากพราหมณ์จึงหมัดกำลังใจที่จะลากเกวียน แต่เมื่อพราหมณ์ได้กล่าววาจาที่สุภาพอ่อนหวานทำให้เกิดกำลังใจที่จะลากเกวียนจนได้รับชัยชนะ เพราะวาจาคือถ้อยคำที่พูดออกมาเป็นภาษาให้ผู้อื่นฟัง เป็นสิ่งสำคัญที่แสดงออกถึงอุปนิสัยและน้ำใจของผู้พูดว่าดีหรือร้ายอย่างไร พูดจริงก็ส่อน้ำใจผู้พูดว่าเป็นคนซื่อตรง สุจริตไว้ใจได้ ถ้าพูดเท็จ ก็ส่อน้ำใจผู้พูดว่าเป็นคนคดโกง ทูจริตไว้ใจไม่ได้ ถ้าพูดชักนำให้เกิดสามัคคีกัน ก็ส่อน้ำใจผู้พูดว่าเป็นคนรักสงบ ปราศจากความเห็นแก่ตัวและความริษยา ถ้าพูดส่อเสียดยุยงส่งเสริมให้แตกสามัคคี ก็ส่อน้ำใจผู้พูดว่าเป็นคนไม่รักสงบมีความริษยาผู้อื่นมีใจทราม ถ้าพูดไพเราะอ่อนโยนก็ส่อน้ำใจเป็นคนนุ่มนวลควรคบ ถ้าพูดหยาบคายก็ส่อน้ำใจเป็นคนลามกร้ายกาจ ถ้าพูดประกอบด้วยประโยชน์ก็ส่อน้ำใจเป็นผู้ใหญ่ รู้คุณค่าและโทษของวาจา จึงเป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังอย่างยิ่งดังภาษิตของวิเทหดาบสว่า

แม้หากวาจาจะมีประโยชน์มาก
แต่ผู้อื่นได้รับความขัดเคืองใจ
เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง
วาจานั้นบัณฑิตก็ไม่ควรจะกล่าว^๕

จากภาษิตแสดงถึงการระมัดระวังในการใช้วาจา เพราะชนทั้งหลายจะรู้ความประสงค์ของกันและกันก็ด้วยวาจาที่พูดกัน จะรักกันนับถือกันก็ด้วยวาจา จะโกรธกันเกลียดกันก็ด้วยวาจา จะสามัคคีกันหรือแตกแยกกันก็ด้วยวาจา เพราะฉะนั้น จึงต้องเลือกพูดแต่วาจาที่เป็นคุณที่เรียกว่าวาจาสุภาสิต ไม่พูดวาจาที่เป็นโทษที่เรียกว่าวาจาพุภาสิต^๖ สัมมาวาจาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ไม่เพียงแต่เป็นหลักธรรมที่จะรักษากายวาจาใจของผู้ปฏิบัติเท่านั้น ยังมุ่งที่จะเอื้อประโยชน์ในการแก้

^๔ คุรยลละเอียตใน วิ.มท. (ไทย) ๒/๑๓/๒๐๐-๒๐๑., ชุ.ช. (ไทย) ๒๗/๒๘/๑๒.

^๕ ชุ.ช. (ไทย) ๒๗/๔๔/๒๖๕.

^๖ พระมหาศรีสุพรรณ อุตตที่โป (ค่านนท์), “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒๒.

ปัญหาต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ได้แก่การวางรากฐานทางจริยธรรมให้แก่สังคม และเพื่อพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ขึ้นไปตามลำดับ ส่วนในด้านศาสนา สัมมาวาจาที่มีความสำคัญซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้วยการชี้แนะให้มีการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยจุดเริ่มต้นที่เหมาะสม อันเกิดจากสื่อสารด้วยสัมมาวาจา^๗

ดังนั้น การพูดจึงเป็นวิธีการสื่อความหมายหรือสื่อสารจากผู้พูดสู่ผู้ฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ทั้งยังเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตสู่ความสงบสุขและความสำเร็จ มีประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และประเทศชาติ ความสำคัญของการใช้วาจาจึงอยู่ที่ว่า ผู้พูดเพื่อสื่อสารกันนั้นใช้ความระมัดระวังในคำพูด หลีกเลี่ยงการใช้คำที่จะก่อให้เกิดการโต้เถียงและความแตกแยก หรือคำพูดที่มุ่งประณามผู้อื่น ใช้คำพูดถูกต้อง เป็นการพูดความจริงตามที่รู้เห็น ให้ผู้ฟังเกิดกำลังใจประเทืองสติปัญญา หรือให้ได้ความรู้เพิ่มขึ้น เพราะว่าการพูดช่วยยอมนำความเกลียดชังและความทุกข์มาสู่ตนเอง ส่วนการพูดดีช่วยยอมนำประโยชน์ ความรักและความสุขมาให้

๒. ความหมายของวาจา

วาจา (วาจา วจ วียตุติย วาจาย+อา) หมายถึง คำพูด มีคำที่เป็นไวยากรณ์ ได้แก่ ภาษิต ลปิต ภาสา โวหาร วจน คิรา วจี เป็นต้น มีวิเคราะห์ว่า “วจจติ วาจา” คำอันเขาพูด (วจ ธาตุในความหมายว่าพูด ณ ปัจจัย อา อิตุ., พุทธิ อ เป็นอา) วจจติติ วจี คำที่บุคคลพูด ชื่อว่า วจี (ลปสรรหน้า)^๘ วาจาเป็นทักษะในการสื่อสารประจำวันของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังโดยเป็นองค์ประกอบในการมีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม วาจาจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้ตัวเราและบุคคลอื่นได้รู้เจตนาในความหมายนั้นๆ นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายนัยในที่นี้จะยกเอาความหมายโดยทั่วไป และความหมายเชิงพุทธ มีดังนี้

^๗พระมหาสุรภูมิ จนฺทมโฆ (แสงมะโน), “การศึกษาเรื่องสัมมาวาจาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^๘พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **ศัพท์วิเคราะห์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเขียน, ๒๕๕๐), หน้า ๕๗๙., พระมหาสมปอง มุทิโต (ผู้แปลและเรียบเรียง), **คัมภีร์อิถานวรรณนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๗), หน้า ๑๖๐-๑๖๓.

๒.๑ ความหมายทั่วไป

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ว่า วาจา หมายถึง ถ้อยคำ คำกล่าว คำพูด ที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง^๙ มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า word, words, speech^{๑๐}

พินเอกปิ่น มุทุกันต์ กล่าวว่า วาจา หมายถึง การเจรจา คือการแสดงเจตนาของตนให้คนอื่นเข้าใจ, โดยตรงได้แก่ การพูด โดยทางอ้อมได้แก่ การแสดงออกแทนคำพูดทุกวิธี การบอกกล่าวด้วยอักษร เช่น การเขียนหนังสือ การทำเครื่องหมายด้วยภาพหรือด้วยแสงด้วยสี เป็นต้น^{๑๑}

ดวงใจ ไทยอุบุญ กล่าวว่า วาจาหรือการพูดเป็นทักษะอย่างหนึ่งในด้านการใช้ภาษา มีความสำคัญมากที่สุด เพราะสื่อความเข้าใจได้มากที่สุด วาจาหรือการพูดจึงมีความจำเป็นต่อพฤติกรรมประจำวันของมนุษย์^{๑๒}

ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์ กล่าวว่า นักวิทยาศาสตร์ได้ยอมรับในความสำคัญของภาษาในการสื่อสารเมื่อการสื่อสารมีการพัฒนามากขึ้น แบ่งได้ ๒ ลักษณะ คือ วจนภาษา ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ ได้แก่ คำพูดที่ตกลงร่วมกันใช้ในสังคม และอวจนภาษา ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ^{๑๓}

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า วาจาหรือการพูด คือ การถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง โดยอาศัยถ้อยคำและน้ำเสียง และอากัปกริยาในการสื่อความหมายในลักษณะของวจนภาษา ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ ได้แก่ คำพูดที่ตกลงร่วมกันใช้ในสังคม และ อวจนภาษา ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ

๒.๒ ความหมายเชิงพุทธ

ในพระพุทธศาสนาเถรวาทปรากฏคำสอนเกี่ยวกับวาจามากมาย และมีชื่อเรียกต่างกันไป มีรายละเอียดที่สอดคล้องกัน ดังต่อไปนี้

^๙ ราชบัณฑิต, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖๑.

^{๑๐} ดำเนิน การเด่น และ เสถียรพงษ์ วรรณปก, **พจนานุกรมไทยอังกฤษ ฉบับปรับปรุงใหม่ ๒๕๕๒**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๓), หน้า ๔๖๒.

^{๑๑} ปิ่น มุทุกันต์, **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักรรรมตรี**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๐ - ๑๓๑.

^{๑๒} ดวงใจ ไทยอุบุญ, **ภาษาไทย ๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๕.

^{๑๓} ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์, **พูดได้ พูดเป็น**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วจีกรรม หมายถึง การกระทำทางวาจา, การกระทำด้วยวาจา, ทำกรรมด้วยคำพูด วาจาที่เป็นคำจริง กล่าวแล้วไม่เพี้ยนน่าฟัง มีเหตุผล มีสาระประโยชน์ ถูกกาลเทศะ ก่อให้เกิดความสุข สมานสามัคคี เรียกว่า “วจีสัจฉริต” ตรงข้ามกับวาจาที่ไม่ดีหรือวาจาชั่ว ที่เมื่อพูดแล้วมีแต่คำเท็จ โกหกหลอกลวง หยาบคาย หรือไร้ประโยชน์ ก่อให้เกิดการแตกสามัคคี เกิดความเสื่อม หรือความเสียหาย นำบุคคลทั้งผู้พูดและผู้ฟังไปสู่ความทุกข์ วาจาเช่นเรานี้เรียกว่า วจีสัจฉริต^{๑๔}

ในคัมภีร์อรรถกถา พระวินัยปิฎก พระอรรถกถาจารย์ ได้อธิบายไว้ ดังนี้
ที่ชื่อว่าวาจา ได้แก่ เจตนาที่ให้เกิดคำพูดนับเนื่องในมิจฉวาจา ท่านแสดงเสียงที่ให้เกิดขึ้นด้วยเจตนาอันนั้น

ที่ชื่อว่า วจีเภท (วจีเภท) ได้แก่การเปล่งวาจาที่เข้าใจกันว่าเป็นคำพูด วาจาที่ถึงความแตกต่างกันออกไป

ที่ชื่อว่าวจิปัญญติ (วจิปัญญติ) ได้แก่ถ้อยคำที่รับรู้ได้ทางวาจา กล่าวด้วยเจตนาล้วนๆ กล่าวเจตนาที่ประกอบด้วยเสียงอันเกิดจากเจตนาอันนั้น และ กล่าวเจตนาที่ประกอบด้วยวิญญูติ^{๑๕}

จากความหมายของวาจาทั้งความหมายโดยทั่วไปและความหมายเชิงพุทธ จึงสรุปได้ว่าวาจาอันกล่าวได้ในหลายรูปแบบ ที่แตกต่างกันในมุมมองและการวิเคราะห์การแสดงออกนั้น เนื่องจากวาจาเป็นสิ่งสำคัญมากในการติดต่อสื่อสาร การแสดงออกด้วยวาจาย่อมเป็นไปได้ทั้งคุณและโทษ ถ้าเราใช้วาจาไปในทางที่ผิด ก็อาจทำให้เกิดโทษแก่ผู้ใช้วาจาอันนั้นได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงหลักการใช้วาจาที่ถูกต้องที่จะทำให้วาจาอันนั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุด คือ สัมมาวาจา

๓. ความหมายของสัมมาวาจา

สัมมาวาจา หมายถึง การพูดความจริง พูดไพเราะอ่อนโยน พูดถูกต้องตามกาลสถานที่ พูดเป็นธรรม พูดออกไปแล้วไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน เป็นวาจาที่เมื่อกล่าวออกไปแล้วไม่ก่อให้เกิดโทษในภายหลัง คำพูดที่เป็นสัมมาวาจาจึงเป็นพื้นฐานธรรมะที่ควรมีในจิตใจ เพื่อเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ปราศจากโทษเพราะการไม่เบียดเบียนกันเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน เป็นวาจาที่เมื่อกล่าวออกไปแล้ว

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพฯมหานคร : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๙-๒๒๐.

^{๑๕} วิ.อ. (ไทย) ๒/๓/๓๐๗.

ไม่ก่อให้เกิดโทษในภายหลังดังปรากฏในสารัมภชาดกว่า “บุคคลควรพูดคำที่ติงามเท่านั้น ไม่ควรพูดคำที่ชั่วหยาบเลย การพูดคำที่ติงามเป็นการดี บุคคลย่อมเดือดร้อนเพราะพูดคำชั่วหยาบ”^{๑๖} สัมมาวาจาจึงเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้เพื่อสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์รักกัน ท่วงไຍกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในอีกด้านหนึ่ง ก็เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ไม่พอใจซึ่งกันและกัน เกลียดชังกัน และเป็นศัตรูกันได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัมมาวาจา หมายถึง การเจรจาชอบ คือ ประพฤติ วชิสุจริต^{๑๗}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ การเว้นจากทุจริต ๔ เว้นจากการพูดเท็จ รวมทั้งสัจวาจา พูดความจริง เว้นการพูดส่อเสียด พูดคำสมานสามัคคี เว้นการคำพูดคำหยาบพูดคำอ่อนหวานสุภาพ และ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ พูดคำมีประโยชน์”^{๑๘}

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้ทรงให้ความหมายของสัมมาวาจาไว้โดยย่อว่า “สัมมาวาจา เจรจาชอบ หมายความว่าพูดจาถูกต้องหรือเมื่อไม่พูดก็นิ่ง เพราะเว้นเสียจากการพูดที่ผิดพลาดในที่นี้ได้แก่เว้นจากพูดมุสา เว้นจากพูดจาส่อเสียด เว้นจากพูดคำหยาบ เว้นจากพูดเพ้อเจ้อไม่มีประโยชน์”^{๑๙}

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัมมาวาจา หมายถึง การพูดชอบ คือพูดในสิ่งที่เบญกุล เว้นจากวจีทุจริต ๔ ผู้ที่มีสัมมาวาจาจะเห็นความสำคัญของการพูด เป็นบุคคลที่พูดสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็จะพูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ทั้งทางโลกและทางธรรม มีลักษณะ ๓ ประการดังนี้ คือ

๑. ถกสัมมาวาจา ได้แก่ การกล่าววาจาที่ดี วาจาที่มีศีลธรรม เพื่อหวังประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่ได้พูดเพื่อตัวเอง คำพูดนั้นจึงนำมาซึ่งความสุข ความสงบ ไม่เฝ้าร้อน ไม่เดือดร้อน เช่น การที่อาจารย์สอนศิษย์ หรือการแสดงธรรมเป็นต้น

๒. เจตนาสัมมาวาจา ได้แก่ผู้มีเจตนาสมาทานศีล ว่าจะละเว้นวจีทุจริต มีการไม่กล่าวมุสา วาท...เป็นต้น และตั้งใจประพฤติปฏิบัติมิให้ล่วงศีลนั้นๆ ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบด้วยตัวของ

^{๑๖} ชู.ชา. (ไทย)๒๗/๘๘/๓๐.

^{๑๗} ราชบัณฑิต, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕, หน้า ๘๒๕.

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ , พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๗๖๘-๗๖๙.

^{๑๙} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) , หลักพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (กาญจนบุรี : สหายพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๔๙-๕๕๐.

ตัวเอง ซึ่งได้แก่ การมีหิริ โอตตัปปะ นั้นเอง เจตนาในการรักษาศีลนี้เพื่อระมัดระวังตนเองไม่ให้ไปสู่หตุคติ การกระทำเช่นนี้ถือว่าเป็นผู้มีสติในการกล่าววาจา

๓. วิรติสัมมาวาจา ได้แก่การงดเว้นจากวจีทุจริต ๔ ในเมื่อมีอารมณ์ที่จะล่วงปรากฎอยู่เฉพาะหน้า คือไม่ได้ตั้งใจไว้ก่อน แต่เมื่อประสบกับอารมณ์เฉพาะหน้านั้นจึงงดเว้น^{๒๐}

ในพระสุตตันตปิฎก พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ”^{๒๑}

“สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากมุสาวาท เจตนาเป็นเหตุเว้นจากปิสฺสูณาวาจา เจตนาเป็นเหตุเว้นจากพรุสวาจา เจตนาเป็นเหตุเว้นจากสัมผัปปลาปะ นี้เรียกว่า สัมมาวาจา”^{๒๒}

ในพระอภิธรรมปิฎก พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “สัมมาวาจา หมายถึง การงด การเว้น การเลิกละ เจตนาเครื่องเว้น การไม่ทำ การไม่ประกอบ การไม่ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต การกำจัดต้นเหตุวจีทุจริต ๔”^{๒๓}

สรุปได้ว่า สัมมาวาจา หมายถึง วาจาโดยชอบ วาจาดี ถูกต้อง สมบูรณ์อันเป็นวาจาที่นำไปสู่ประโยชน์สุขทั้งกับผู้พูดและผู้ฟัง การพูดที่ถูกต้องนั้น ได้แก่ การไม่พูดเท็จไม่พูดใส่ร้ายผู้ใด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ ชนิดที่เชื่อถือไม่ได้ ถ้าผู้ใดเว้นจากการพูดเหล่านั้นเสียได้ ผู้นั้นย่อมเป็นคนที่มีความเหมาะสม เป็นที่เชื่อถือได้ของมหาชนทั้งปวงและจิตใจของคนผู้พูดอย่างถูกต้องเช่นนั้น ก็ย่อมสงบเย็นและมั่นคง เป็นที่ตั้งของความถูกต้องแห่งการกระทำทั้งปวงและเป็นการแสดงออกทางวาจาด้วยความรู้ความเข้าใจถึงความถูกต้องของการพูดที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้ว อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้พูดได้พัฒนาตนเองไปสู่ทางสายกลางเพื่อไปถึงจุดสูงสุดและถึงพร้อมในอริยมรรคอันเป็นทางหลุดพ้นอันประเสริฐ ประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๔. ความหมายของผู้นำ

คำว่า ผู้นำ เป็นการมองเห็นที่ตัวบุคคล มักจะได้ยินคำพูดที่ใช้เรียกแทนผู้นำไปในทิศทางที่ต่างกันและมีขอบเขตที่กว้างขวางตามทัศนะของผู้พบเห็น เพื่อความเข้าใจความหมายเกี่ยวกับผู้นำให้ชัดเจน นักวิชาการได้ให้นิยามความหมายไว้หลายท่านพอสังเขป ดังต่อไปนี้

^{๒๐} พระสังฆมสังฆิตกะ ธรรมจริยะ, **ปรมัตถสังฆิตกะ มหาอภิธรรมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๔ เล่มที่ ๒**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ทิพยวิสุทธี, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๒.

^{๒๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕., ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๓๕/๑๐๖.

^{๒๒} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘/๑๑.

^{๒๓} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๒๐๕/๑๓๒.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ ผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ มีอิทธิพล ต่อกลุ่มชน เพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ^{๒๔}

สุพานี สฤษฏ์วานิช ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ ผู้มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือกลุ่มหรือผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ คือ มีลักษณะโดดเด่น มีวิสัยทัศน์ มีอิทธิพลเหนือคนอื่น และมีความสามารถในการตัดสินใจในสถานการณ์ ที่ยุ่งยากและซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม^{๒๕}

Raymond J. Burby ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่สามารถชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตนเองและสามารถช่วยคลี่คลายความตึงเครียดต่างๆ ลงได้และสามารถนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้^{๒๖}

Normand L. Frigon ได้ให้คำจำกัดความว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีความสามารถในการบังคับบัญชาผู้อื่นและประสานงานให้ผู้อื่น ช่วยทำกิจการงานต่างๆ ของตนให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วยความเต็มใจ^{๒๗}

สรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบารมีและมีบทบาทรวมทั้งมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น สามารถชักจูงสั่งการหรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงาน สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ เป็นผู้มีความสามารถจนได้รับความยกย่องยอมรับให้เป็นผู้นำในการปฏิบัติงานต่างๆ ซึ่งรับบทบาทเป็นผู้บริหารประสานประโยชน์ในกลุ่มมีอิทธิพลและอำนาจ สามารถบังคับบัญชาบุคคลในกลุ่มให้ปฏิบัติงานจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้ได้

๕. การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาในการบริหารงานของผู้นำ

คุณธรรมและจริยธรรม ถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำ ที่ทำให้ได้รับการยอมรับ ความเชื่อถือตลอดจนการนับถือจากบุคคลต่างๆ ทั้งในองค์กรและสังคมต่างๆ ไป การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการ

^{๒๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.

^{๒๕} สุพานี สฤษฏ์วานิช, **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙๖.

^{๒๖} Raymond J. Burby, **Fundamental of Leadership Readings**, (Massachusetts : Wesley Publishing, 1967), p.43.

^{๒๗} Normand L. Frigon, Sr. & Harry K. Jackson, Jr., **The Leader : Developing the Skills & Personal Qualities You Need to Lead Effectively**, (New York : American Management Association, 1996), p.8.

จัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร^{๒๘} ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจคนให้เกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหารและมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน^{๒๙} ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์^{๓๐} นอกจากนี้ยังจะต้องมีศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้นำภายในสภาพองค์การที่กล่าวนั้น ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์การที่เข้ามา ร่วมกันทำงานในองค์การ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่น ๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัสดุ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสนเทศต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่ายและตอบสนองความพอใจให้กับสังคม^{๓๑} ในบทความนี้จึงมุ่งจะกล่าวถึงการนำหลักสัมมาวาจา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ของบุคคล เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดผลดีในทุก ๆ ด้านดังนี้

๕.๑ การประยุกต์ใช้ด้านการปกครองประเทศ

วาจามีความสำคัญในด้านในการบริหารประเทศ การแถลงนโยบาย การอภิปรายในรัฐสภา การพูดในสถานการณ์เช่นนี้ มีผลกระทบต่อผู้คนโดยภาพรวม เพราะมีจุดประสงค์ในการพูดที่ชัดเจน เป็นการพูดเพื่อความเข้าใจของคนในชาติการอยู่ร่วมกันของชนในชาติอย่างสงบสุข ผู้นำนั้นมีอยู่หลายแบบ การเป็นผู้นำต้องมีการหล่อหลอม ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น เนื่องจากการใช้วาจาเป็นสิ่งสำคัญในการชักจูงโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังจึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบอื่นมาเกื้อหนุน ดังนี้

๑) ผู้นำที่ดีต้องมีปิยวาจา คือ มีวาจาเป็นที่รัก สร้างสรรค์ให้เกิดความกลมเกลียว ความรัก และสามัคคีให้เกิดขึ้น วาจาของผู้นำ ย่อมสมานไมตรีต่อบุคคล ในองค์การต่างๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ และมีกำลังใจที่จะปฏิบัติงาน สามารถพัฒนาตนเองและปฏิบัติตนไปสู่ความเจริญสู่เป้าหมายที่วางไว้ พร้อมทั้งตั้งใจทำงาน ไม่ทอดทิ้ง และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความสุจริตใจ บริหารบ้านเมืองด้วยความโปร่งใส ให้ประชาชนตรวจสอบได้ เมื่อพูดอย่างไรก็ทำอย่างนั้น ทำอย่างไรก็พูดอย่างนั้น ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมต่อทุกคนโดยเสมอภาคไม่เห็นแก่พรรคพวก เพื่อนพ้อง ย่อมทำให้เกิดความศรัทธา เชื่อฟัง และความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ และทำให้ทุกคนมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมคือประเทศชาติ มากกว่าประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ

^{๒๘} บุญทัน ดอกโรสง, **การจัดองค์การ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๒๙} ดูรายละเอียดใน พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, หน้า ๓, ๑๖.

^{๓๐} Herbert A. Simon, **Administrative Behavior**, (New York : Macmillan, 1947), p.3.

^{๓๑} อ่างใน สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๖.

๒) ในยามที่บ้านเมืองเกิดการขัดแย้งกัน วาจาของผู้นำจะเป็นสิ่งชักจูงผู้คนให้มีการประสานประโยชน์เพื่อแก้ไขสถานการณ์ในระหว่างนั้นให้พ้นจากวิกฤตไปได้ หรือในสภาวะที่บ้านเมืองเกิดความวุ่นวายขึ้น ผู้นำควรต้องระมัดระวังวามากขึ้น คำพูดเพียงคำเดียวอาจก่อให้เกิดจลาจล สงครามระหว่างประเทศ หรืออาจทำให้วิกฤตกลายเป็นโอกาสสามารถเชื่อมความรักความสามัคคีของคนในชาติให้กลมเกลียวยิ่งขึ้นได้ เมื่ออยู่ในภาวะปกติ ผู้นำต้องเป็นผู้ประสานทั้งคน และประโยชน์ มีความสามารถในการจูงใจให้เกิดความพร้อมเพรียง ร่วมแรงร่วมใจกัน มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมคือประเทศชาตินั่นเอง ดังนั้นการนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจนั้น ผู้นำประเทศจำเป็นต้องมีจิตใจที่ประกอบด้วยหลักธรรมในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นตัวอย่าง อันเป็นการปกครองด้วยความมีใจที่เป็นธรรมต่อผู้ร่วมงาน และประชาชน จึงจะทำให้ทุกคนอยู่ดี มีสุข และทำให้ประเทศชาติก้าวไปสู่เป้าหมายคือความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรมได้ในที่สุด

๓) ในทางการทูต การต่างประเทศ เอกอัครราชทูตอยู่ในฐานะที่เป็นตัวแทนของประเทศ วาจาของทูต มีความสำคัญต่ออธิปไตยและต่อความอยู่รอดของประเทศชาติ นักการทูตที่ดี ย่อมใช้สัมมาวาจาเพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ รวมไปถึงการใช้วาจาเพื่อสร้างสัมพันธไมตรี ความสัมพันธ์ทางการเมือง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ กฎหมาย เทคโนโลยี วัฒนธรรม ภาษาและสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการสร้างสิ่งดีงามให้เกิดขึ้นต่อมนุษยชาติ เพื่อสร้างกฎระเบียบ แนวทางให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสมบูรณ์พูนสุข และมีสันติภาพ หรือเพื่อป้องกันภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและจากฝีมือมนุษย์ด้วยกัน การเจรจาด้วยความเข้าใจ และเป็นมิตรต่อกัน ทำให้เกิดความร่วมมือเพื่อสร้างความมั่นคง และก่อให้เกิดความสงบสุข ทั้งยังเป็นการเอื้อเฟื้อกับประเทศที่ด้อยโอกาส อีกทั้งเป็นการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติของตนทั้งในระดับภูมิภาคหรือในระดับโลก

๕.๒ การประยุกต์ใช้ด้านอาชีพ

อาชีพทุกอาชีพต้องใช้วาจาในการสื่อสารทำความเข้าใจต่อกัน วาจาจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและสังคมเป็นสำคัญ ดังจะได้อธิบายให้เห็นพอเป็นสังเขปดังนี้

๑) **อาชีพครู** ครูมีหน้าที่สั่งสอนให้วิชาความรู้ต่อศิษย์ การใช้สัมมาวาจาของครู หมายถึง การใช้วาจาที่ถูกต้อง ชัดเจน เหมาะสมกับวุฒิภาวะของศิษย์ ครูควรมีวาจาที่แสดงเมตตา และปรารถนาดี นุ่มนวลชวนฟัง พร้อมทั้งจะให้ความรู้อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อศิษย์ คำพูดของครูย่อมทำให้ศิษย์เกิดความเชื่อมั่น และเชื่อฟังคำสั่งสอน เกิดความกระตือรือร้นที่จะรับรู้เรื่องราว หรือความรู้ต่างๆ ที่ครูสอน มีความเพียรพยายาม มุ่งมั่นต่อการเรียน และประพฤติตนเป็นคนดี

๒) **อาชีพที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย** วาจาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุคคลอาชีพดังกล่าวนี้

กระบวนการใช้กฎหมายในการพิจารณาพิพากษาคดี การสืบพยาน การซักถามความถูกต้องเป็นจริง ต้องอาศัยวาจาในการแสดงเหตุและผล เพื่อค้นหาความจริง อีกประการหนึ่งการใช้กฎหมายเป็นการตัดสินความถูกต้องจากสิ่งที่เกิดขึ้น ไม่ควรใช้ช่องโหว่ของกฎหมายบิดเบือนความจริงให้คนผิดกลายเป็นคนถูก และคนถูกกลายเป็นคนผิด เจตนาของวาจาที่บิดเบือนความจริง ย่อมก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม และเกิดความเสียหายต่อ ทรัพย์สิน และประโยชน์ของผู้อื่น กระบวนการยุติธรรมจากการพิพากษาคดีตัดสินที่ผิดไปจากความจริง อาจถึงกับทำลายชีวิตผู้บริสุทธิ์ได้ หรือทำให้ผู้ไม่ได้กระทำความผิดต้องถูกลงโทษ เสียหาย เท่ากับทำร้ายเขาให้ตายทั้งเป็น และผู้กระทำผิดลอยนวลไปกระทำความผิดใหม่ได้อีก การใช้วาจาจึงควรตั้งอยู่ในความถูกต้องระมัดระวังและมุ่งต่อความยุติธรรมให้มากที่สุด

๓) อาชีพนักจิตวิทยา แพทย์ และพยาบาล เป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก บุคคลที่มาเกี่ยวข้องไม่ได้เป็นคนปกติ แต่เป็นผู้ที่มีความป่วยไข้ทั้งร่างกายและจิตใจ ความเจ็บป่วยทางกาย อาจรักษาได้ด้วยยา แต่ความเจ็บป่วยทางใจ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเพื่อบำบัดทุกข์ของผู้คนเหล่านี้ ต้องมีวิธีการในการใช้สัสมาวาจา เพื่อผ่อนคลาย เนื่องจากร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยกายและใจ ถ้ากายป่วย ใจก็ย่อมเป็นทุกข์ และหากใจป่วย ก็อาจส่งผลให้ร่างกายเจ็บป่วยตามไปด้วย การใช้สัสมาวาจาด้วยการกล่าววาจาที่ไพเราะ อ่อนหวาน เห็นอกเห็นใจ ชี้แนะหาทางออก เพื่อรักษา แก้อา หรือแนะนำแนวทางการรักษาของผู้ทำหน้าที่เป็นนักจิตวิทยา แพทย์ หรือพยาบาลย่อมช่วยให้จิตใจของผู้ป่วยได้รับการบำบัดรักษาเป็นอย่างแรก เกิดความสุขใจและมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายที่เกิดขึ้นทางกายได้ต่อไป

๔) อาชีพสื่อสารมวลชน ในปัจจุบันโลกก้าวไกลไร้พรมแดน อิทธิพลของข่าวสารข้อมูลที่มีต่อประชาชนพลโลก มีทั้งข่าวที่มีสาระและข้อมูลที่ไม่มีสาระ ถูกลำเลียงไปมอมเมาจิตใจเด็กและเยาวชนผ่านทางทีวี และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ รวมถึงสิ่งพิมพ์ต่างๆ วาจาถูกนำไปใช้ในรูปแบบของการสื่อสารในอีกรูปแบบหนึ่งได้ตลอดเวลา ข้อมูลข่าวสารมีทั้งบวกและลบ มีทั้งคุณและโทษ เป็นดาบสองคม ข้อมูลข่าวสารที่ส่งเสริมวิชชาก็มี ที่ส่งเสริมอวิชชาก็มากเช่นกัน^{๓๒} เพราะการให้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่สร้างสรรค์ ไม่เที่ยงตรง บิดเบือนไปจากความจริงโดยเจตนาไม่บริสุทธิ์ อาจทำลายจริยธรรมและคุณธรรมของตนเอง ทำร้ายมนุษย์และสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม หากได้นำหลักธรรมอันได้แก่สัสมาวาจาในพระพุทธศาสนามาใช้ให้ถูกทาง ไม่ว่าจะในการเป็นผู้ให้ข่าวด้วยความถูกต้องตรงไปตรงมา ยุติธรรม ด้วยวาจาที่สร้างสรรค์ การนำเสนอข่าวสารข้อมูลที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อสังคมโลก เพื่อการพัฒนาในแนวทางที่ถูกต้องและยั่งยืน หรือแม้กระทั่งการเป็นผู้แสวงหาข้อมูลข่าวสาร

^{๓๒} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ขอบฟ้าแห่งความรู้**, (กรุงเทพฯมหันคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๘),

เหล่านั้น ก็ต้องรู้จักเลือกสรรสิ่งที่ดีงามสำหรับตนและผู้อื่น ย่อมทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตระหนักรู้ ถึงคุณธรรมและจริยธรรม และสิ่งดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติต่อกัน เท่ากับว่าได้ใช้หลักธรรมข้อ สัมมาวาจาในการแก้ไขปัญหาลังคมเพื่อเป็นหลักปฏิบัติและพร้อมที่จะสร้างสรรค์จรรโลงสังคมให้เกิด คุณค่า และคุณประโยชน์ มีสันติภาพ และนำความสุขสงบมาสู่มนุษยโลกทุกคนนั่นเอง

๗. บทสรุป

สัมมาวาจาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทนั่นคือ การมีวาจาสุจริต เป็นวาจาจริง ไพเราะ และประกอบด้วยประโยชน์ ทำให้การดำเนินชีวิตเกิดประโยชน์ เพราะไม่เบียดเบียนผู้อื่น นอกจากนี้ สัมมาวาจายังให้ผลที่เกื้อกูลต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ในด้านสังคม การนำหลักสัมมาวาจามาใช้ในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง ด้านการประกอบอาชีพ หรือแม้แต่การพัฒนาในทุกรูปแบบ ย่อม ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะเท่ากับได้วางรากฐานทางจริยธรรมไว้ให้แก่สังคม และสร้างสรรค์ให้ ขยายวงกว้างออกไปเพื่อประโยชน์สุขกับส่วนรวม ในการนำหลักสัมมาวาจามาใช้กับสังคมส่วนรวม นั้น ผู้นำประเทศหรือผู้มีอำนาจในการปกครองได้แก่รัฐบาลหรือผู้แทนประชาชนควรเป็นตัวอย่างการ ประพฤติปฏิบัติในการใช้วาจาที่ถูกต้อง เป็นจริง ไม่กล่าวเท็จ ไม่หลอกลวง ไม่หาเสียงด้วยการใช้เล่ห์ เพทุบายต่างๆ นานาเพื่อให้ตนได้เข้ามามีอำนาจ ควรมีความจริงใจซึ่งกันและกัน จริงใจต่อประชาชน ไม่ใส่ร้ายป้ายสี พุดจาว่าร้ายกัน รัฐบาลควรมีนโยบายที่ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส ให้ความเป็นธรรมแก่ข้าราชการ บริหารราชการบ้านเมืองด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่คอร์รัปชัน และ ส่งเสริมคนดีให้มีโอกาสทำงานได้อย่างเต็มที่ เพื่อประโยชน์ของตนและผู้อื่น อยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุข ทำให้ประเทศชาติและสังคมได้ยกระดับการพัฒนา และนำความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข มาสู่สังคมต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ

๑. หนังสือ :

เทพ สุทธคารฑูล. **เพลงยาวนिरาตสุนทรภู่.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ดวงใจ ไทยอุบุญ. **ภาษาไทย ๑.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ดำเนิน การเด่น และ เสถียรพงษ์ วรรณปก. **พจนานุกรมไทยอังกฤษ ฉบับปรับปรุงใหม่ ๒๕๔๒.**

กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๓.

ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์. **พูดได้ พูดเป็น.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๕.

บุญทัน ดอกไธสง. **การจัดองค์การ.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗

ปิ่น มุกกันต์. **แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักรธรรมตรี.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ขอบฟ้าแห่งความรู้.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๘.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **ศัพท์วิเคราะหฺ.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๕๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๙.
- พระมหาสมปอง มุทีโต (ผู้แปลและเรียบเรียง). **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๗.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่มที่ ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ทิพยวิสุทธี, ๒๕๓๙.
- ราชบัณฑิต. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **หลักพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กาญจนบุรี : สหทัยพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.
- สุพานี สฤษฏ์วานิช. **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.

๒. วิทยานิพนธ์ :

- พระมหาศรีสุพรรณ อุตตที่โป (ค่านนท์). “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาษิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกาย เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
- พระมหาสุรวุฒิ จันทรมโม (แสงมะโน). “การศึกษาเรื่องสัมมาวาจาในพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

๒. ภาษาอังกฤษ

- Herbert A. Simon. **Administrative Behavior**. New york : Macmillian, 1947.
- Normand L. Frigon, Sr.& Harry K. Jackson, Jr.. **The Leader : Developing the Skills & Personal Qualities You Need to Lead Effectively**. New York : American Management Association, 1996.
- Raymond J. Burby. **Fundamental of Leadership Readings**. Massachusetts : Wesley Publishing, 1967.